

Ole Jensens Optegnelser om hans Spillemandsvirksomhed

Af Christian Olsen.

Ole Jensen blev født i et mindre Sted ved Mørkøv Skov den 9. Marts 1840. Lige fra Dreng interesserede han sig for Musik. Det skal saaledes nævnes, at han allerede som Dreng skrev Noder. Fik han fat i en af de ældre Spillemands Noder, helmede han ikke, førend han fik skrevet saa mange af Melodierne af, som han kunne overkomme. Nodepapir havde han ikke; han hjalp sig da ved at slaa Streger paa et almindeligt Ark Papir og derpaa skrive Noderne — ja undertiden brugte han Indpakningspapir. Senere fik han vigtig Nodepapir og saa kan det nok være, at den lille Fyr skrev løs. Paa denne Maade reddede han en Mængde gamle, højt interessante og karakteristiske Melodier fra Forglemmelse.

Ole Jensen var en saare flittig Mand, og det hvadenten det gjaldt hans Landbrugsarbejde eller hans Spillemandsvirksomhed. Da han tillige var en i alle Maader nojsom og afholdende Mand, naaede han tilsidst at faa en Gaard i Bakkerup ved Knabstrup, hvor han i Sønnen Jens havde en god og trofast Hjelper, og det baade ved Landbrug, Nodeskrivningen og Spillemandsvirksomheden.

Da Ole Jensen var ca. 75 Aar, skrev han sin Slægts Historie, sit eget Levnedsløb, samt efterfølgende Stykke om Spillemandsvirksomheden.

I Sommeren 1927 skrev Ole Jensen til mig og bad mig om at komme over til Bakkerup og af hans store Nodesamling udvælge de af hans Dansemelodier, som jeg syntes var værd at skrive af, og derved lade dem gaa videre til kommende Slægter. Jeg tog saa derover. Da Ole Jensen saa, hvor mange Nodehefter, jeg drog af med, sagde han glad: „Saa har mit Arbejde da ikke været helt ondsomt“. Og det havde det ikke. Ole Jensen har ved Nodeskrivningsarbejdet reddet en Mængde højt interessante Spillemandsdanse og Spillemandskompositioner, som nu, sammen med hans Levnedsløb (i min Afskrift), findes paa Det kgl. Bibliotek i København.

Kun et Par Maaneder efter, at Ole Jensen havde overladt mig alle sine Optegnelser, sov han hen den 14. November 1927, 87 Aar gammel.

Christian Olsen, Torpelund.

Januar 1915.

Naar jeg nu efter Opfordring skal fortælle lidt om mine Oplevelser og de Skikke, som var almindelig her paa Egnen, hvor jeg som Musiker kom ud at spille til Bryllupper, Barselgilder, Høstgilder, Fester og Ungdomsgilder, saa kan det være vanskeligt at danne sig et klart Billede deraf, thi mange Enkeltheder husker jeg ikke. Men lad mig prøve:

Ved Bryllupper, særlig paa Skamstrupeggen, blev der i min Ungdom altid holdt to Dages Gilde. Vi var i Reglen fire Musikantere, en, der blæste Klarinet (det var mig), og tre, der spillede Violin. Den Gang var Hornmusik ikke almindelig paa Landet. Vi skulde møde tidligt i Gildesgaarden, for vi skulde spille baade naar der kørttes til Kirken og naar de kom tilbage igen. — Dagen før Gildet blev Maden skaaret og smurt af nogle af de Koner, der skulde med til Gildet. De medbragte Smør, Ost, et Faarelaar eller Rullepølse. Den smurte Mad opbevarede i Kar. Naar Brudfolkene i Spidsen for alle Gæsterne kørte til Kirke, spillede vi, ligesaa naar de kom tilbage. Naar Køretøjerne var ordnede, gik Folk til Bords. Der stod Tallerkener med Smørrebrød, Brændevin i Flasker; Glas brugtes ikke. Man drak af Flasken og rakte den til Naboen. Der var Øl i store Tinkrus eller Trækander med en Tud, som man drak af.

Medens der spistes, blev der spillet. Naar vi havde spillet noget, blev en Mand sendt rundt med en Tallerken, hvorpaa Gæsterne lagde Spillemandspengene.

Senere blev der drukket Kaffe med brunt Sukker til. Efter at der var spist, begyndte Dansen, som i Reglen aabnedes af Brud og Brudgom samt begge Forlovelsesmændene og Brudepigerne. Derefter var Dansen fri for alle. Da Pladsen ikke var stor, i Forhold til Gæsternes Antal, dansedes der i to Hold. Naar første Hold havde danset, blev der „klappet af“; saa skulde de holde op, og saa begyndte andet Hold. Saadan skiftedes Holdene til at danse, indtil Musikken holdt op. Det var i Reglen kun en Trefagsstue, der dansedes i, og naar saa de gamle ogsaa havde Lyst til en Svingom, var der jo ikke Plads nok i Stuen; man maatte

da ty til en Lo, der var lavet i Stand. Ganske vist var der kun Lergulv, men for de unge gik det jo alligevel muntert med Dansen. Der hængte et Par Lygter med Tællelys; det var al den Belysning, der var, og det var jo ikke meget; men de dansende kunde da se at finde hinanden, og det var jo nok. Musikerne skiftedes to og to til at spille i Loen og i Stuen. Om Vinteren var det meget koldt at sidde og spille i Loen.

Af dem, jeg den Gang spillede sammen med, lever endnu (1915) Kristen Spillemand (Kristen Nielsen, Bennebo). Han er nu over 90 Aar, men er rask og aandsfrisk.

Senere ud paa Aftenen gik et Par af de fornemmeste Karle atter rundt med Tallerkenen og samlede Penge ind til Musikken.

Ud paa Aftenen, naar Folk begyndte at køre hjem, drak de en sidste Dram af Flasken; vi maatte saa ud i Gaarden og blæse Afsked — for dette vankede der i Reglen 8 Skilling til Musikken.

Ved Børselgilder den Gang var der som Regel kun een Musiker. Naar Folk kom fra Kirke, fik de Risengrød og Klipfisk. Grøden blev sat frem i store Fade med et Smørhul midt i Grøden, godt med Sukker og Kanel paa, dertil sødt Øl i en Skaal, som vi alle langede til med Skeen, ofte en klodset Træske. Da der tidt var mange til eet Fad, svandt det jo dygtigt i Indholdet. Pigerne kom saa med et nyt Fad Grød.

Efter Grøden fik vi Klipfisk; vi brugte ikke Kniv og Gaffel, men hjalp os med Skeen. Brændevinen blev drukket af Flasken, der gik fra Haand til Haand.

Der var den Gang en Del Overtro blandt Folk. Saaledes hørte jeg om en Mand, der straks holdt op med at spise, naar der kom et nyt Fad Grød, eller naar blot det Fad, han spiste af, blev drejet. Ved et Gilde var der en Skælm, der passede at komme til at sidde ved Siden af ham. Da Grødfadet kom, begyndte han at fortælle en Historie om en Mand, der havde væddet om, at han kunne løfte en stor Sten. „Ingen vilde tro det; men saa løftede han Stenen med samme Lethed, som jeg kan dreje dette Grødfad“. Dermed drejede han Fadet. Skønt den overtroiske Mand kun havde faaet

Ole Jensen

et Par Skefulde, holdt han straks op med at spise. Der blev almindelig Latter over det Paafund.

I min Ungdom kendtes ikke til disse Baller, som er blevet saa almindelig i senere Tider. Karlene bestilte Dans omkring i Gaardene, og saa kom Byens Ungdom, Karle og Piger, og dansede hele Natten. Der blev opvartet med skaaret Mad, Kaffe og Punsch. Undertiden kom der Karle fra andre Byer, eller Familie af de Folk, hvor Gildet blev holdt. Og som man morede sig!

I Almindelighed var Betalingen en Rigsdaler for hver Karl til Gildet og en Mark til Musikken. Pigerne gav 4 Mark til Musikken; men saa til Gengæld gjorde Pigerne et Gilde om Aaret, som de selv betalte.

Der var den Gang knapt med Musikere, saa jeg kom i flere

Byer og spillede. Til Højtiderne kneb det særlig, for saa skulde der være Gilde samme Aften flere Steder; jeg maatte saa se, om jeg kunde sætte en anden i mit Sted — eller se at faa udsat et af Gilderne til en anden Aften.

I Fastelavnen var der særlig travlt. Jeg spillede i flere Aar i Bjergby og Mørkøv. I Bjergby blev Fastelavnsgildet i mange Aar holdt hos Gmd. Jens Madsen (nuværende Hans Larsens Gaard). Dér dansedes Søndag Nat. Mandag Formiddag skulde jeg møde i Mørkøv og blæse, medens Karlene slog Katten af Tønden. Bagefter red jeg med dem rundt i Bøndergaardene for derefter at spille til deres Dans hele Natten. Tirsdag Formiddag skulde jeg atter være i Bjergby og blæse, medens Katten blev slaaet af Tønden. Ogsaa dér maatte jeg ride med Karlene rundt til alle Bøndergaardene og spille om Natten. Det var anstrengende Dage, for, som man kan se, der blev næsten ingen Tid til at sove; men hvad, i de unge Aar gaar det jo.

Et Aar red Bjergby Karle over og besøgte Mørkøv Karle, som havde haft Gilde Natten forud, men endnu var samlet Dagen efter. Jeg var med at spille for Karlene. Jeg blæste Klarinet, og da jeg skulde bruge begge Hænder til Instrumentet, maatte en anden Karl føre min Hest. Den Gang var jeg ikke vant til at ride, saa jeg sad kun daarligt fast, og tilmed manglede jeg jo Tøjlen til at styre mig ved. Ligesom vi red ud af en Gaard i Mørkøv, var der een, der affyrede et Skud. Hesten gjorde et Spring og jeg faldt paa Ryggen ned i Pladderet; heldigvis kom jeg ikke noget til, men mit Tøj blev tilsølet. Da vi naaede mit Hjem, maatte jeg ind og tage et andet Sæt Tøj paa. Derefter gik det til Bjergby, hvor vi straks spillede op til Dansen.

Det var dog ikke alene Ungdommen, der dansede, ogsaa gifte Folk og ældre dansede i Fastelavnen, saa jeg maatte tidt ud og spille hver eneste Nat i Ugen. Det var strengt, men der tjentes godt.

Undløse er vel nok den By, hvor jeg oftest spillede, thi der var megen Lystighed. I mange Aar spillede min Broder og jeg der stadig. Foruden i Undløse, Bjergby og Mørkøv spillede jeg i mange andre Byer til Gilder og Ungdomsdans.

Den Gang var det almindeligt med Høstgilder paa Herregaardene, og jeg kom mange Steder. Paa Toftholm spillede jeg i mange Aar, og det var ubetinget det kønneste Sted. Der dansedes i Herskabsvognporten, hvor der var Bræddegulv og Gibsloft, smukt pyntet og godt oplyst. Vi var fire Musikere. Jægermester Hoppe og Frue var den Gang unge og tog Del i Dansen. Om Natten ved Punschen var Niels Jacobsen Forsanger, naar der blev drukket Skaaler for Herskabet m. fl., og saa skulde Musikken blæse Fanfarer.

Naar Gildet var forbi, fik vi os en gemytlig Frokost sammen med Gartner Rasmussen og Forvalter Bødtker; det gik livligt, men honnet til.

Jeg spillede til Høstgilderne paa alle Omegnens Herregaarde.

For at nævne nogle af dem, var der: Frydendal, Orelund, Dønnerup, Kongsdal, Bjergbygaard, Dragsholm, Svinningegaarden, Kathrinedal, Vognserup, Knabstrup, Dyrehavegaard og et Par Gange Nidløsegaard.

Den første Skovfest, jeg spillede til, var en Fest, som daværende Kammerherre Bornemann, Bjergbygaard, gav for sine Godsbeboere som Tak, fordi de havde rejst en Mindestøtte for ham. Festen blev holdt i Bjergby Skov, „Friheden“, d. 6. Juni 1861. Om Aftenen blev der ophængt kulørte Lamper; det havde hverken jeg eller de fleste af Deltagerne set før. Senere blev det jo almindelig med kulørte Lamper og Fyrværkeri ved Skovfester.

Fra min første Tid var det almindeligt med aabne Dansegulve, og det havde jo den store Fordel, at der var frisk Luft; men indtraf det med Regn, var det jo mindre heldigt. Folk kunne staa udenfor og more sig ved at se paa de dansende. Senere blev det almindeligt med de lukkede Dansetelte; saa kunde Folk jo ikke se ind. Det hændte mangan Gang, at der med et Knivsblad blev lavet et Kighul i Teltet.

20. August 1916.

Blandt de Fornøjelser, jeg husker fra min Barndomstid og Ungdom, vil jeg særlig fremhæve Hjembæk Kildemarked, som blev holdt ved Kildegaarden, hvor der paa Siden af en Banke var

en Kilde. Der kom Folk fra en stor Omkreds; helt inde fra Ods-herrød og ude fra Kalundborgegnen. Unge og gamle fra hele den nærmeste Egn kom selvfølgelig ogsaa for at se og blive set. Teltene var opstillede ved Siden af hinanden, saa de ligefrem dannede hele Gader. Der var Skomagere, Hattemagere, Pottemagere, Isenkræmmere, Bødkere med Kar, Baljer og Træspande, der var Høstredskaber som River, Mejereder, Leeskafter o. m. a. Der var fine Butikker med Silkebaand, som brugtes meget i de Tider, og med Klædevarer af alle Slags.

Selvfølgelig var der en Mængde Beværtningstelte, Kageboder, Menagerier og andre Seværdigheder. Ja og saa var der Sørensens Dampvogn (en Slags Karrusel) fra Holbæk. Jeg skal lige love for, at den var besøgt. Naar Pigerne med deres flagrende Silkebaand kørte rundt, medens to Klarinetblæsere blæste „Holmens faste Stok“, „Dengang jeg drog afsted“ og andre af vore Krigsmelodier (som var meget paa Mode dengang), tænkte jeg: Ak, hvem der dog kunne være med at køre dér.

Min Søster, Sofie, og jeg fulgtes ad. Paa Vejen traf vi Skolekamerater, som vi slog Følge med. Tidt var vore Sko saa smaa, at de klemte, men saa trak vi bare Sko og Strømper af og gik paa de bare Fødder til vi naaede Hjembæk; dér skulde de jo paa igen, selvom de klemte lidt.

Hele vor Kapital var i Reglen 8 Skilling til hver, saa der skulde jo spares. Vort første Indkøb var gerne en Honningkage til 2 Skilling, senere Brystsukker og forskelligt, saa det svandt jo hurtigt i Pengene. Der kunde slet ikke blive Raad til at komme ind og se noget; vi maatte nøjes med at staa udenfor Teltene og se paa de Billeder, der reklamerede for det, der var inde i Teltet. Og det var maaske bedre —.

Dans var der ikke meget af. Det første, jeg kan huske, blev der danset i en lille trefags Stue i en Gaard. Det var for „de bedre“. Der var ogsaa et Sted, hvor der blev danset i en Lo; dér var det i Reglen „Galopskrædderen“, der spillede.

Naar Folk blev trætte af at vandre om mellem Boderne, satte de sig paa Bakkeskraaning, hvorfra de havde en glimrende Ud-

sigt over hele Markedslivet. Mange havde Mad med, og der blev saa spist dér.

Hjembæk Kildemarked blev holdt ved Sct. Hansdagstider. Det blev senere flyttet ned til Hjembæk By, men da gik Glansen af det. Pladsen dernede var en flad Mark. Var det Regnvej, blev der en farlig Søle, var det Tørvej, støvede det. De finere Handlende kom ikke, da de undertiden fik deres Varer snavsede. Handelen gik ikke saa godt som før.

Der kom flere Karruseller (Sørensens gik af Mode), og Dans blev mere almindelig. Der blev danset i Ebberups store Dansetelt fra Slagelse, paa Drejerens Dansegulv fra Hjembæk ude paa Markedspladsen og i en stor Stue i Jens Pedersens Gaard. Omsider hævedes Markedet helt.

Ole Jensen,
Bakkerup.